Ooststellingwerf-Weststellingwerf-Opsterland
plan van aanpak om te komen tot ‘Transitievisie Warmte’

Status: definitief
Datum: 27 oktober 2020

1. Aanleiding:

Gemeenten spelen een belangrijke rol in het waarmaken van de internationale klimaatafspraken van Parijs (2015) om een substantiële bijdrage te leveren in de reductie van CO_2-uitstoot. Vanuit het ontwerp Nationaal Klimaatakkoord is de gemeente regisseur van de warmtetransitie voor de gebouwde omgeving. Dit uit zich op regionaal niveau door de rol die de gemeente heeft bij de Regionale Energiestrategie (RES) en om te komen tot een Transitievisie Warmte met Wijkuitvoeringsplannen.

Samen met vastgoedeigenaren, bewoners, netbeheerders en medeoverheden moeten gemeenten eind 2021 een Transitievisie Warmte hebben opgesteld. Dit is inclusief vaststelling door de raad. Daarin staan voorstellen voor duurzaam aardgasvrij (zonder fossiele brandstoffen) verwarmen en koken. De Transitievisie Warmte geeft richting in de aanpak naar aardgasvrij. Het bevat ook een wijk-voor-wijk stappenplan die alle partijen houvast geeft voor de planning.

Verschillende partijen krijgen te maken met de Transitievisie Warmte. Om tot een gedragen resultaat te komen is een duurzame coalitie van lokale stakeholders belangrijk, zowel binnen de regio als binnen de gemeente. In deze coalitie zitten woningbouwcorporaties, de netbeheerder en (vertegenwoordigers van) bedrijven, (vertegenwoordigers van) inwoners en (vertegenwoordigers van) lokale energiecoöperaties. De gemeenten Ooststellingwerf, Opsterland en Weststellingwerf hebben deels te maken met dezelfde woningbouwcorporaties en netbeheerder en dat maakt de samenwerking voor alle partijen efficiënter. Tevens is het voor bedrijven en inwoners meer herkenbaar als deze gemeenten een gelijk proces doorlopen. Verder zijn de OWO-gemeenten qua aard en schaal vergelijkbaar, ook dat is een reden om samen op te trekken in dit traject.

De duurzame coalitie van lokale stakeholders is actief betrokken bij de Transitievisie Warmte tot aan de vaststelling door college en gemeenteraad. De Transitievisie Warmte moet eind 2021 klaar zijn en daarna volgen de uitvoeringsplannen op wijk/dorpsniveau, de zogenaamde Wijkuitvoeringsplannen. De Transitievisie Warmte (TSW) en de Regionale Energiestrategie (RES) kunnen in de praktijk naast elkaar en door elkaar lopen. Bij de actualisatie van de RES in 2023 gaan beide sporen samen verder.

De Wijkuitvoeringsplannen worden in overleg met de inwoners, lokale energiecoöperaties en gebouweigenaren uit de wijk/dorp opgesteld. Uiteindelijk neemt de gemeente, als dat moet, de regie. De integrale maatschappelijke kosten, kosten voor bewoners/gebouweigenaren en de lokale situatie worden hierin meegewogen.

Wat is een Transitievisie Warmte?
De Transitievisie Warmte is een beleidsdocument dat een eerste richting geeft aan de aanpak van het isoleren en aardgasvrij maken (uiterlijk 2050) van de gebouwde omgeving. Iedere gemeente moet voor het einde van 2021 een Transitievisie Warmte hebben vastgesteld. De visie wordt de onderlegger voor Wijkuitvoeringsplannen waarin concreet wordt aangegeven wat vervanger van aardgas is en met welke planning wordt gewerkt. Het Wijkuitvoeringsplan geeft bewoners 8 jaar de tijd om te anticiperen op de vervanger van aardgas.

2. Inleiding:

De gemeenten Ooststellingwerf, Opsterland en Weststellingwerf hebben nog geen Transitievisie Warmte opgesteld en vastgesteld. Wel hebben alle drie gemeenten, los van elkaar, data verzameld en aangeleverd voor de uitvraag van de RES-Fryslân en provincie om lokale warmtebronnen in beeld te brengen en hebben zij andere informatie aangedragen als onderdeel van de RES Fryslân. Veel data is daardoor beschikbaar. Tegelijkertijd is er behoefte om gezamenlijk op te trekken in dit proces en zo meer lijn en sturing aan de Transitievisie Warmte te geven, mede omdat de drie gemeenten al samenwerken en goed vergelijkbaar zijn voor deze opgave.

De focus in de eerste Transitievisie Warmte ligt op de periode tot en met 2030. De landelijke ambitie in het Nationaal Klimaatakkoord is om in 2030 minimaal 1,5 miljoen woningen en andere gebouwen aardgasvrij te hebben gemaakt. Dat is ongeveer 20% van het totale woningenbestand. Elke gemeente geeft aan, passend bij de ambitie van de gemeente, in welke wijken/dorpen hoeveel woningen en andere gebouwen in de periode tot 2030 aardgasvrij worden gemaakt en wat in die specifieke wijken/dorpen de vervanger is voor aardgas.

De gemeente maakt ten minste elke vijf jaar een update van de Transitievisie Warmte, waardoor er telkens nieuwe wijken/dorpen bij gepland worden om uiteindelijk alle woningen en gebouwen in 2050 aardgasvrij te hebben gemaakt.

3. Doel beleidsdocument Transitievisie Warmte:

De Transitievisie Warmte geeft inwoners, huis- en gebouweigenaren een eerste beeld van het stapsgewijze tijdpad richting aardgasvrij in de gebouwde omgeving. Ook staat in de Transitievisie Warmte, voor de dorpen en wijken waarin de gemeente voor 2030 aan de slag gaat, welke toekomstige energievoorziening(en) kansrijk zijn in hun buurt of wijk om aardgas te vervangen, met een indicatie van de mogelijke integrale kosten. Dit biedt huis- en gebouweigenaren perspectief om investerings- en verduurzamingsbeslissingen te kunnen nemen bij vervanging van de CV-ketel en het kooktoestel.

Voor de netbeheerder Liander en aanbieders van warmte biedt de Transitievisie Warmte een indicatie van de mogelijke alternatieve warmtestrategieën, de energie-infrastructuur die daarvoor nodig is en de termijn waarbinnen ze deze mogelijk moeten realiseren.

De Transitievisie Warmte, de Omgevingsvisie en de Regionale Structuur Warmte kunnen niet los van elkaar worden gezien. Dit laatste als een onderdeel van de Regionale Energie Strategie (RES). Op RES-niveau kan afstemming plaatsvinden over het voorgenomen gebruik van bovenlokale warmtebronnen voor de verschillende warmtevragers en over de benodigde regionale energie-infrastructuur. De Transitievisies Warmte en de Regionale Structuur Warmte worden daarom goed op elkaar afgestemd in een iteratief proces.

4. Doel van ‘plan van aanpak’:

Het doel van het voorliggende *plan van aanpak* is om inzicht te geven in het proces en om de verwachtingen te managen hoe de drie OWO-gemeenten samen gaan werken om te komen tot de vaststelling van de Transitievisie Warmte eind 2021. Per gemeente wordt een Transitievisie Warmte opgesteld.

5. Wat gaan we doen:

De gemeenten Ooststellingwerf, Opsterland en Weststellingwerf trekken samen op om tot een Transitievisie Warmte te komen. Met een gezamenlijk projectteam is inmiddels dit voorliggende plan van aanpak en een programma van eisen opgesteld. Niet eerder is een Transitievisie Warmte opgesteld en dit vraagt om specifieke kennis en om beschikbare capaciteit. Daarom wordt een extern bureau geselecteerd (of combinatie van bureaus) die de drie gemeenten ondersteunt om tot een Transitievisie Warmte te komen. De verdere aanpak en planning wordt samen met het bureau op detailniveau uitgewerkt.

<u>De volgende stappen zijn voorzien:</u>

- Met de duurzame coalitie van lokale stakeholders (zie paragraaf 1) worden alternatieven verkend;
- Per gemeente wordt een Transitievisie Warmte opgesteld conform vereisten;
- Het beleidsdocument Transitievisie Warmte, inclusief beslisdocumenten, wordt aan de drie afzonderlijke Colleges en Raden ter vaststelling aangeboden.

<u>Scoop:</u>

- Dit project beperkt zich tot de opgave om te komen tot de Transitievisie Warmte;
- De samenwerking beperkt zich tot de gemeente Ooststellingwerf, Opsterland en Weststellingwerf;
- De visie voldoet aan de minimale vereisten als landelijk gesteld;
- Het opstellen van de Wijkuitvoeringsplannen is een vervolg op de Transitievisie Warmte en zijn daarom geen onderdeel van dit plan. Uitzondering hierop zijn de wijken/dorpen waarbij wordt voorzien dat deze voor 2030 van het aardgas gaan.

<u>Op te leveren producten/diensten:</u>

- Beleidsdocument Transitievisie Warmte (per gemeente) dat voldoet aan de gestelde eisen vanuit het Nationaal Klimaatakkoord;
- Een duurzame coalitie van lokale stakeholders. Deze coalitie kan ook na de totstandkoming van de Transitievisie Warmte blijven bestaan om een rol te spelen bij de totstandkoming van de Dorps- en Wijkuitvoeringsplannen.

6. Participatie

Participatie door inwoners, bedrijven, organisaties, verenigingen van Plaatselijke Belang, (landschaps-/natuur) verenigingen, lokale energiecoöperaties en andere stakeholders is van groot belang voor acceptatie en draagvlak van de Transitievisie Warmte. Daarom besteden we hier ook veel aandacht aan. Dat is ook de reden om tot een duurzame coalitie van lokale stakeholders te komen als in paragraaf 1 beschreven. Tegelijkertijd beseffen we dat de alternatieven voor aardgas in onze plattelandsgemeenten beperkt zijn. Collectieve systemen met warmtenetten zijn nauwelijks een optie in dorpen en al helemaal niet buiten de kernen. We gaan communiceren welke beperkte opties er zijn en vooral insteken op bewustwording, de ontwikkelingen en de tussenstappen die gebouweigenaren nu al kunnen zetten richting aardgasvrij.

We beseffen dat netbeheerder Liander een cruciale rol speelt wat betreft de mogelijkheden, capaciteit en haar planning met betrekking tot de bestaande en toekomstige netinfrastructuur.

De rolverdeling en verdeling van verantwoordelijkheid tussen gemeenten en andere stakeholders (denk bijvoorbeeld aan de woningbouwcorporaties, gebouweigenaren en als al genoemd netbeheerder Liander) krijgt nadrukkelijk aandacht in dit traject.

Participatie is een belangrijk selectiecriterium bij de keuze van het externe bureau (of bureaus) dat ons gaat ondersteunen. We kijken ook uit naar hun ideeën en ervaringen op dit gebied.

7. Organisatie:

De drie gemeenten hebben een projectteam gevormd. De gemeente Opsterland levert de projectleider.

Regie voerende gemeente:

- Gemeente Opsterland.

Dit vraagt van de drie deelnemende gemeenten:

- OWO brede bestuurlijke en ambtelijke inspanningen om samen een succes van deze samenwerking Transitievisie Warmte te maken;
- Tijdige en conforme besluitvorming van Colleges en Raden;
- Per gemeente een financiële bijdrage, zie paragraaf 8.

8. Financieel:

Totaal begrote externe kosten: € 210.000. Dit bedrag is indicatief op basis van ervaringscijfers van andere al samenwerkende gemeenten tot stand gekomen.

In detail:

-	Gezamenlijk projectleider projectteam	€ 40.000
-	Ondersteuning extern(e) bureau(s)	€ 150.000
-	Faciliteiten	€ 10.000
-	Overig	€ 10.000 +
-	**Totaal**	**€ 210.000**

Bijdrage gemeenten:
De afzonderlijke gemeenten Ooststellingwerf, Opsterland en Weststellingwerf dragen € 70.000 per gemeente bij.

Dekking:
Alle Nederlandse gemeenten hebben in 2020 een Rijksbijdrage ontvangen van € 202.101. Deze bijdrage is een tegemoetkoming in de te maken kosten voor het opstellen van deze Transitievisie Warmte en voor de in een volgende fase op te stellen Wijkuitvoeringsplannen (WUP) met de daarbij behorende participatietrajecten met inwoners en andere belanghebbenden.

Daarnaast vraagt iedere gemeente ook de daarvoor landelijk beschikbare subsidie van € 20.660 aan voor externe ondersteuning om tot de Transitievisie Warmte te komen.

9. Planning op hoofdlijnen:

Nr.	Activiteit	Gereed
9.1	Besluitvorming in afzonderlijke Colleges	Nov 2020
9.2	Het opstellen van een uitvraag om één bureau (of combinatie van bureaus) te selecteren die de drie gemeenten ondersteunt om tot Transitievisie Warmte te komen conform de contouren als in het *programma van eisen* is gesteld	Nov 2020
9.3	Afzonderlijke Raden worden geïnformeerd/geconsulteerd	Jan 2021
9.4	Het geselecteerde bureau (of combinatie van bureaus) maakt een detail uitwerking en planning om tot de Transitievisie Warmte te komen, waarbij ook nadrukkelijk aandacht is voor participatie en de rol van de Raden	Feb 2021
9.5	Informatie ten behoefte van het beleidsdocument Transitievisie Warmte wordt verzameld	Apr 2021
9.6	Met de duurzame coalitie van lokale stakeholders (zie paragraaf 1) worden alternatieven verkend	Aug 2021
9.7	Per gemeente wordt een Transitievisie Warmte opgesteld conform vereisten	Sep 2021
9.8	Het beleidsdocument Transitievisie Warmte, inclusief beslisdocumenten, wordt aan de drie afzonderlijke Colleges ter vaststelling aangeboden	Okt 2021
9.9	Het beleidsdocument Transitievisie Warmte, inclusief beslisdocumenten, wordt aan de drie afzonderlijke Raden ter vaststelling aangeboden	Dec 2021

10. Voorwaarden voor slagen project en risico's:

Voorwaarden:

- Capaciteit en middelen (intern en extern) zijn op tijd en in voldoende mate beschikbaar conform plan van aanpak;
- Voldoende toegang tot data en andere relevante informatie;
- Beschikbaarheid van de duurzame coalitie met lokale stakeholders (zie paragaaf 1).

Relaties met andere projecten/beleidsterreinen:

- Omgevingsvisie;
- Programma's rond duurzaamheid, Regiodeal Zuid Oost-Friesland en klimaatadaptatie;
- Regionale Energiestrategie RES 1.0 (inclusief Regionale Structuur Warmte).

Succes:

- Eind 2021 hebben de afzonderlijke Raden het beleidsdocument Transitievisie Warmte vastgesteld;
- De Transitievisie Warmte is binnen tijd en budget opgeleverd.

Succesfactoren:

- De Transitievisie Warmte brengt de laagste maatschappelijke kosten in beeld en geeft inzicht in betaalbaarheid en draagvlak;
- Alle drie gemeenten doen mee;
- Gemeenten leveren voldoende interne capaciteit;
- Externe bureaus hebben voldoende kwaliteit en capaciteit;
- De planning van andere energietransitie opgaven, denk aan Regionale Structuur Warmte en Regionale Energie Strategie blijven ongewijzigd;

- De samenwerking tussen de drie gemeenten zorgt voor een groter aantal wijken/dorpen en diversiteit waardoor er meer ruimte is voor experimenten en innovaties;
- Het Nationaal Klimaatakkoord blijft onveranderd wat betreft ambities en eisen.

11. Betrokkenheid Raden:

- De Raden ontvangen het plan van aanpak om te komen tot de Transitievisie Warmte;
- De Raden worden actief betrokken bij het proces (dit is ook een eis in het programma van eisen);
- De Raden stellen de Transitievisie Warmte vast.

Bijlage 1: programma van eisen:

Onderstaande punten worden als ‘programma van eisen’ opgenomen in de uitvraag van het te selecteren bureau (of combinatie van bureaus). Samengevat is dat als volgt:

- Opstellen en in samenwerking uitvoeren van een doelgericht communicatietraject voor het vergroten van energie bewustzijn bij inwoners en bedrijven;
- Opstellen en in samenwerking uitvoeren van participatietraject door het vormen van een duurzame coalitie van lokale stakeholders;
- Ondersteuning bij opstellen van plan hoe de Raden worden meegenomen in dit traject;
- Het maken van een stakeholder analyse van belanghebbenden;
- Beschikbare data, waar nodig, per gemeente verrijken;
- Het opleveren van een Transitievisie Warmte die voldoet aan de minimale vereisten van de landelijke richtlijn c.q. vereisten, waarbij duidelijk de alternatieven per dorp/wijk in beeld zijn gebracht met een indicatieve planning, inclusief het opleveren van 3 beleidsdocumenten Transitievisie Warmte (voor iedere gemeente afzonderlijk);
- Naast het inhoudelijke, technische en kwalitatieve resultaat is het in co-creatie werken aan draagvlak en acceptatie van de Transitievisie Warmte bij inwoners, bedrijven en andere stakeholders van groot belang;
- Borgen dat de duurzame lokale coalitie van stakeholders wordt gecontinueerd.

<u>Eisen aan het bureau:</u>

- Heldere, eerlijke en transparante communicatie;
- Aantoonbare ervaring met het opstellen Transitievisies Warmte voor gemeenten;
- Voldoende kwaliteit en capaciteit om binnen planning en budget voor de drie gemeenten de Transitievisie Warmte succesvol af te ronden;
- Combinatie van bureaus mag, echter één bureau is regie voerend.

<u>Specifieke aandachtpunten:</u>

- Er zijn weinig alternatieven in de drie gemeenten voor vervanging van aardgas;
- Er is, naast de startanalyse PBL (Planbureau voor de Leefomgeving) en input RES Fryslân, ook al veel data beschikbaar;
- De ambities gemeenten zijn verschillend:
    - Ooststellingwerf: energieneutraal 2030
    - Opsterland: energieneutraal 2035
    - Weststellingwerf: energieneutraal 2050.